

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

การที่มนุษย์ต้องประสบทุกข์อันเป็นธรรมชาติของชีวิต ทำให้มนุษย์เพียรพยายามแสวงหาทางพ้นทุกข์ และเมื่อพบว่าการใช้ชีวิตของผู้ครองเรือนไม่อาจทำให้สิ้นทุกข์ได้โดยง่าย จึงมีผู้ออกบวชเป็นอนาคาริก ดำเนินชีวิตและมีสภาพสังคมอันเอื้อต่อการปฏิบัติให้เข้าถึงความพ้นทุกข์โดยอาศัยปัจจัยในการดำรงชีวิตจากฆราวาส ในขณะที่ด้วยกันผู้ออกบวชก็แนะนำการครองชีวิตที่มีความสุขความดีงามตามฐานะแก่ฆราวาส เนื่องจากผู้ออกบวชมีชีวิตที่สัมพันธ์กับฆราวาสในลักษณะเกื้อกูลต่อกันทางธรรม ผู้ออกบวชนอกจากจะปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้นทุกข์เฉพาะตนแล้ว ยังต้องดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ฆราวาสด้วย

ผู้ออกบวชเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนาจะอยู่รวมกันเป็นสังคมเรียกว่าสงฆ์ โดยมีวินัยเป็นระเบียบปฏิบัติอันเอื้อต่อการพ้นทุกข์ทั้งเอื้อต่อความเป็นอยู่ที่ผาสุกและดีงามของสงฆ์ พระราชวรมุนี (๒๕๒๘ : ๔๔๘) ได้สรุปเนื้อความของวินัยไว้ว่า

... ว่าโดยสาระ พระวินัยก็ได้แก่ระบบแบบแผนทั้งหมดสำหรับหมู่ชนหนึ่ง ที่จะให้หมู่ชนนั้นตั้งอยู่ได้ด้วยดี สามารถมีชีวิตอยู่ตามหลักการของตน และสามารถปฏิบัติกิจดำเนินการต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงจุดหมายของตน เมื่อพูดในวงกว้างตามโวหาร ปัจจุบัน พระวินัยมีความหมายครอบคลุมระบบแบบแผนเกี่ยวกับการปกครอง การบริหาร การศาล นิติบัญญัติ การเศรษฐกิจ การศึกษาเป็นต้น ทั้งหมดเท่าที่ชุมชนตลอดถึงประเทศชาติจะตกลงใช้ปฏิบัติเป็นทางการ ...

รายละเอียดของระเบียบแบบแผนเหล่านี้จะศึกษาได้จากเรื่องอริกถัมในพระพระวินัยปิฎกซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะการปกครองสงฆ์ว่าพระพุทธเจ้าทรงอาศัยหลักธรรมวินัย มิใช่ยึดตัวบุคคลเป็นใหญ่ แม้จะเคยตรัสว่าผู้ที่ควรปกครองสงฆ์ได้มีแต่พระ

---

* ปัจจุบันคือพระธรรมปิฎก (ประยูรค์ ปยุตโต)

องค์ พระโมคคัลลานะ พระสารีบุตรเท่านั้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวงเล่ม ๑๓, ๒๕๒๕ : ๑๕๕) ก็มีได้ทรงมอบให้พระอัครสาวกทั้งสองปกครองสงฆ์ และเมื่อจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็ยังตรัสแก่พระอานนท์ว่า “โย โว อานนุท มยา ธมโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญุตโต โส โว มมจฺเจเน สตุถา ดูกร อานนท์ ธรรมและวินัยอันใด เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้น จักเป็นศาสดาของพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา” (สุตตนต์ปิฎก ทีฆนิกายสุต มหาวคฺโค, ๒๕๒๓ : ๑๗๘)

ตลอดระยะเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี ในประวัติศาสตร์ของพุทธศาสนา พระธรรมวินัยนับเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญยิ่ง ในการรักษาสถาบันสงฆ์และสถาบันศาสนา ให้ดำรงสืบทอดมาได้จนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม มีพระภิกษุประพฤติกเล่เมิดวินัยตลอดมา ท้นที่ที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน พระสุภททะได้แสดงให้เห็นว่ามีความยินดีที่ต่อไปจะไม่มีผู้คอยบอกให้กระทำความดีและห้ามกระทำความดี จะได้ปฏิบัติตามความต้องการของตน แม้ในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวงเล่ม ๒๒ (๒๕๒๕ : ๕๑ - ๕๔) พระพุทธเจ้าก็ตรัสถึงภัยของพระพุทธศาสนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพราะความประพฤติกเล่ที่เสื่อมทรามลงของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งพระภิกษุสงฆ์พึงตระหนักและป้องกันไว้ด้วย*

การที่พระภิกษุประพฤติกเล่เมิดวินัย ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคมสงฆ์ หากสถาบันสงฆ์ไม่อาจแก้ไขปัญหาดตามแนวทางของพระวินัย สังคมสงฆ์ย่อมไม่อาจเป็นอยู่โดยผาสุกและสถาบันสงฆ์ก็จะเสื่อมโทรมลง สำหรับสังคมสงฆ์ในประเทศไทยในปัจจุบันสถาบันสงฆ์กำลังประสบปัญหาต่าง ๆ เป็นอันมาก** เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ นั้นมีหลายประการ แต่เหตุปัจจัยหนึ่งที่ควรศึกษาวิเคราะห์อย่างย้ง คือ ปัจจุบัน พระภิกษุสงฆ์ดำเนินชีวิตสอดคล้องกับหลักธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเพียงใด

ระบบชีวิตและสังคมของพระภิกษุสงฆ์ที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า สามารถศึกษาได้จากเรื่องอริกรรมในพระวินัยปิฎก วิทยานิพนธ์นี้จึงมีจุดประสงค์ที่จะศึกษาเรื่องอริกรรมดังกล่าว ซึ่งครอบคลุมสาระทั้งหมดเกี่ยวกับการปกครองสงฆ์ได้แก่ การบริหารงานของสงฆ์ รวมถึงการลงโทษพระภิกษุที่ประพฤติกเล่ไม่เหมาะสม

* คูภาคผนวก ก

** ศึกษารายละเอียดได้จาก พระราชวรรมณี. สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย.

กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

ปัญหาในสังคมสงฆ์ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมสงฆ์ ผลของการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอริกรรมที่ใช้ในการปกครองสงฆ์นี้ จะทำให้ได้แนวคิดสำหรับการแก้ปัญหาสังคมสงฆ์ในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยมีความประสงค์จะศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองสงฆ์โดยศึกษาจากเรื่องอริกรรมในพระพระวินัยปิฎก ฉบับสยามรัฐ (ภาษาบาลี) และฉบับสังคายนา (ภาษาไทย) เป็นสำคัญ โดยมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากพระสูตรตันตปิฎก อรรถกถา และเอกสารอื่น ๆ ที่เขียนขึ้นภายหลัง เสริมให้ได้รายละเอียดครบถ้วนชัดเจนยิ่งขึ้น

วิทยานิพนธ์นี้แบ่งเป็น ๕ บท บทแรกเป็นบทนำ กล่าวถึงความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย บทที่ ๒ เป็นการศึกษาเรื่องอริกรรมในความหมายถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมสงฆ์ บทที่ ๓ ศึกษาเรื่องอริกรรมในความหมายถึงกิจที่สงฆ์ต้องประชุมกระทำร่วมกัน บทที่ ๔ เป็นการวิเคราะห์การปกครองสงฆ์สมัยพุทธกาลที่สะท้อนจากเรื่องอริกรรม และ บทที่ ๕ เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะ

วิธีดำเนินการวิจัย

สาระสำคัญของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาเรื่องอริกรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถา จากข้อมูลดังกล่าวจะนำมาวิเคราะห์และอธิบายแนวคิดรวมทั้งวิธีการปกครองสงฆ์สมัยพุทธกาล

จากข้อมูลทั้งหมด จะได้ข้อสรุปเกี่ยวกับความหมายและประเภทของอริกรรม ลักษณะและวิธีการที่สงฆ์ดำเนินการในเรื่องอริกรรมเพื่อปกครองสงฆ์ให้ดำเนินชีวิตตามพระธรรมวินัย ความสำคัญของกิจจาธิกรรมหรือสังฆกรรมต่อการรักษาความสงบสุขในสังคมสงฆ์ ต่อความมั่นคงของสถาบันสงฆ์และสถาบันศาสนา ตลอดจนเป้าหมายและวิธีการปกครองสงฆ์สมัยพุทธกาล

ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

๑. การศึกษาเรื่องอิทธิฤทธิ์ทำให้เข้าใจสภาพชีวิตและสังคมรวมถึงการปกครอง
สงฆ์สมัยพุทธกาล

๒. ผลการศึกษาเรื่องอิทธิฤทธิ์และการปกครองสงฆ์จะทำให้เข้าใจสาเหตุและ
แนวทางแก้ไขสถานการณ์พุทธศาสนาในประเทศไทยปัจจุบัน